БЕЛАРУСЬ

ШТАДЗЕННАЯ ПОЛІТЫЧНА-ЭКОНАМІЧНАЯ І ЛІТЭРАТУРНАЯ ГАЗЭТА.

ГОД ВЫДАНЬНЯ I.
Падпіска на 1 м-ц: з перасыл. 15 р. без перас. 12 р.
АБВЕСТКІ: на 4-й страніцы прымаюцца ва усіх мовах па звычайным цэнам.
Газэта выходзіць штодня, апроч дзен пасьлясьвяточных.
Рэдакцыя і Кантора: Менск, Міцкевічава вул., Беларускі Дом (б. Юбілейны).
Рэдактар прымае ад 12—1 гадз. Кантора адчынена ад 9 да 2 гад. і ад 5 да 7 гад.
Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны.
Аплата прынятых рукапісау залежыць ад рэдакцыі.
Рукапісы назад не выдаюцца.
ЦАНА 1 МАРК.

№ 24 (51). Менск, Нядзеля 16 лістапада 1919 г. № 24 (51).

Беларуская Вайсковая Камісія.

Пропануецца усім **падпрапаршчыкам і унцер-афіцэрам**—беларусам зарэгістравацца у Бюро по рэгістрацыі афіцэрау, ваенных чыноунікау, сясьцер міласэрдзія і дактароу у будынку „Эуропа" № 77.

Рэгістрацыя адбываецца ад 10—2 гад.

Член Беларускай Вайсковай Камісіі **А. Якубецкі.**

Проці-усерасійскі фронт.

Яшчэ нядауна у так званым суховнім пытаньні не магло быць двух думак:

— „Великая, единая, неделимая" Расія павінна быць адбудавана, што-б там ня было.

Такая воля антанты, такая воля „великаго русскаго народа".

Але у гісторыі часта бывае так, што маленькае здарэньне выклікае вялікіе пасьледкі. Трэ' было некаму там авантурніку Бэрмонту, нейкім там царскім вэтэранам стварыць новы монархічны расійскі урад, як расійскае пытаньне, гэтае набалеушае і труднае пытаньне, ізноу паустало перад „панамі палажэньня"—антантай у ваусім яго трагізме і бязвыходнасьці.

Ня тое, каб ужо перамогшая антанта мела тое ці іншае пастанауляючае значэньне у „русскім" пытаньні: не, не яна, разумеецца, будзе дыктаваць уваскрашаючым народам сваю волю. Але важна тое, што цяпер, калі „орыентацыя" на антанту так модная, калі к яе пабеднаму голасу прыслухаецца усе жывое, калі у Парыжы робіцца політыка, у галавах пераможцау, дзе усе было так ясна, чыя воля была цьвердая,—адбываецца станоучы пераварот.

Англія, Італія, Амэрыка і навет няуломная і упартая Францыя задумаліся. І есьць над чым задумацца. А што, калі папраудзе „единая, великая" Расія, зробіцца саюзьніцай разьбітай, але адзінай і непадзельнай Нямеччыны? Факты, прауда, яшчэ толькі пачатковые, кажуць, што гэта вельмі навет магчыма. Бо вось да гэтага часу антанце не удалося вывалаць з Прыбалтыкі нямецкага монархіста фон-дэр-Гольца. Больш таго, пад крылом старога расійскага царскага флагу ен стау сьмялей праяуляць сваю чыннасьць і болей адкрыта. Так, Нямеччыне патрэбна Расія, вялікая і непадзельная Расія. Бо толькі у такой Расіі ратунак Нямеччыны, адзіны для яе выхад і ліквідацыя свайго палажэньня. Болей таго, „вялікая Расія—гэта Расія монархічная, рабская, памешчыцкая.

І ня дзіво, што паміж Нямеччынай і бытцам адраджаючай Расіяй маецца нейкая лучнасьць. Нямецкіе канцюры далека залезьлі у сэрцо Расіі—бяз розьніцы-ці гэта савецкай, ці дэнікінскай. Але сьляпые былі цяперашніе „паны палажэньня". Аж трэ' было пад льозунгам „единой, неделимой" выступіць рэакцыйнай чорнай сотні і заняцца ліквідацыяй раней няпрыгодных антанце Латвіі, Літвы і Эстоніі, каб саюзьнікам стало болей ці меней ясна, што нясе ім дабудаваньне старай Расіі.

Цяпер у палітычных кругах дзяржавау антанты пануе некатарае папулэдзіцьліваньне. „Единая, неделимая" пачынае іх палохаць. І пабеды Дэнікіна можа быць ня так ужо пацяшаюць. Англія ужо патроху баіцца за Індыю і занялася справай аб сваім узмацаваньні на расійскай граніцы. Бальфур—гэты гарачы старонньік вялікай Расіі вышау у адстауку і яго намесьнік Льорд Кэрзон—прадстаунік пэунай палітычнай, вельмі уплывовай групы,—гаворыць ужо аб канечнасьці не адбудаваньня Расіі, а яе раздрабленьня. Ен навет не дапускае Расійскай фэдэрацыі, бо гэта значыць: супольная армія, супольная гаспадарка, супольная граніца. А гэта ужо небясьпечна для Індыі.

Льойд-Джордж, які нагаварыу так многа кампліментау „единой неделимой", цяпер згаджаецца з Льордам Кэрзонам. Яго пужае нямецка-расійская небясьпека больш, чымся бальшавіцкая.

Мы ужо бачым і практычные рэзультаты гэтых новых адносін к Расіі. Антанта падтрымлівае паустаўшые на абшарах бышай Расіі, Літву, Латвію і Эстонію, якіе змагаюцца з расійска-нямецкім імпэрыялізмам. Юдэнічу дадзена зразумець, што нова-утвораные прыбалтыцкіе дзяржавы, хоць і ня прызнаны яшчэ антантай, але не павінны быць аддадзены на ахвяру хцівых Бэрмонтау і калчакауцау.

Болей таго, Англія, афіцыяльна яшчэ не прызнаушая незалежнасьці Літвы, адправіла туды сваю місію і цяпер прыступае к арганізацыі рэгулярнай арміі.

Амэрыканскіе палітыкі громка, каб усе чулі, заяуляюць, што яны не выбаражваюць сабе іншай Расіі, як арганізованай згодна з свабодным пажаданьнем яе народу.

Амэрыканцы адправілі свае місіі у Прыбалтыку, на Украіну. Пад сьцягам чырвонага крыжу у Каменец-Падольск амэрыканская місія знаеміцца з Украінскім пытаньнем.

Італія пашла яшчэ далей. Яна без ніякіх абгаворау запрапанавала украінскаму ураду тавараабмен. Украінскі хлеб будзе абменівацца на сельска-гаспадарскіе прылады.

І у Францыі, самай заузятай праціуніцы самавызначэньня народау, паустаючых на абшарах б. Расіі, цяпер на чаргу пастаулена справа аб утварэньні француска-украінскай гандальовай умовы. Ці-ж гэта хоць на палавіну не прызнаньне?

Прадстаунікі антанты далі зразумець Дэнікіну, што трэба яму абавязкова згаварыцца з Петлюрай. Францыя пастанавіла скончыць з гэтым пытаньнем на карысьць Петлюры.

Уся прэса заходняй Эуропы бязупынна паутарае, што у Расійскім пытаньні трэба перш за усе прыслухацца к голасу адзельных нацыянальнасьцяу бышай Расіі.

З кожным днем становіцца усе болей ясным, што „усходняе" пытаньне ня можа быць вырашана так, як гэтага хочуць думаючые аб „єдіной недзелімай" бышые царскіе біурократы або імпэрыялістычна нарыхтованыя расійскіе дэмократы.

Для рэальных палітыкау Захаду становіцца ясным, што у імя захаваньня палітычнай раунавагі на Усходзе, у імя разгрому Нямеччыны *патрэбна раздрабленьне Расіі.*

„Расія павінна абярнуцца у Вялікаросію—у яе этнографічные граніцах"—вось льозунг, які усілюецца на Захадзе і які прымушае дужых гэтага сьвету прыслухавацца да яго.

Насьледкі гэтага льозунгу дадуць тое, чаго цяпер у нярпунай барацьбе, дабіваюцца народы бышай Расіі. *Яны дабудуць ім самавызначэньне, незалежнасьць, уваскросяць іх к жыцьцю.*

У гэты важны і адпаведальны мамэнт, калі шалі пачынаюць нахіляцца на карысьць малых, недзяржауных паустаючых да жыцьця народау, павінен утварыцца адзіны „*проці - усерасійскі фронт*", паставіушы яго проці „единому всеросийскому фронту" панау Сазонавых і Маклаковых, Калчаковых і Бурцавых, Алексінскіх і Пурышкевічау, а так сама і Леніных, паміж каторымі пры агромнай розьніцы у перакананьнях і поглядах на Расію, есьць супольнасьць у справе адбудаваньня „единой, неделимой". Пры помачы саюзу, пры помачы каардынацыі злучаньня усіх сіл—дыпльоматычных, ваенных і гаспадарскіх—гэта будзе дасьцігнута.

„Адзіны проці — усерасійскі фронт"—такое бліжэйшае і народнае заданьне, стаячае перад паустаючымі да жыцьця на тэрыторы бышай Расіі дзяржавамі.

Г. Л.

АПОШНІЕ НАВІНЫ.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ ПОЛЬСКАГА ГЭНЭРАЛЬНАГА ШТАБУ.

Ад. 13—XI.

Літоуска-Беларускі фронт.

Праціунік атакавау нашы пазыцыі на поудня-усход ад Глуска і на поудня ад Капаткавічау. Атакі адбіты. На рэшце фронту сустрэчкі разьведчых патрулеу.

Валынскі фронт.

Спакойна.

Час. нам. Начальн. Гэн. Штабу, палкоунік ГАЛЛЕР.

Паведамленьні Украінскага штабу.

КАМЕНЕЦ-ПАДОЛЬСК. 10—XI, Дэнікінскі фронт. На усім Дэнікінскім фронце пашыраецца пляновая ваенная чыннасьць нашых войск; на заход ад станцыі Юркоука нашы атрады сьмелым нападам захапілі сяло Чэрначы, захапіушы адну гармату. шмат ваеннай амуніцыі і палонных. У ваколіцы села Антонаукі адбіта сільнае наступленьне коньніцы і пяхоты.

Бальшавіцкі фронт. Бальшавіцкі броніраваны поезд абстрэлівау станцыю Казацін.

Бальшавікі і Нямеччына.

ВЕНА, 14-XI. З Масквы паведамляюць, што Троцкі скасавау рады салдацкіх дэпутатау, з прычыны, што немцы узялі на сябе організацыю савецкай арміі.

Наступленьне бальшавікоу.

КОПЭНГАГЭН, 14-XI. З фронту Юдэніча паведамляюць, што бальшавікі, не перастаючы наступаць, падышлі к Нарве. На Дэнікінскім фронце на Кіеускім напрамку бальшавікі занялі Фастау і зьніштожылі шмат Дэнікінскіх атрадау.

Англія за незалежнасьць новых дзяржавау.

ВЕНА. 14—XI. Паведамляюць з Адэсы, што паміж Англіяй і Дэнікіным зроблена умова, на аснове якой Англія абавязываецца падтрымліваць армію Дэнікіна, даставіць ей аэроплянау і танкау, а посьле заняцьця Петраграду, даць новаму ураду мільярд рублеу. За гэта Расія абавязываецца ня мець ні якіх прэтэнсій да прыбалтыцкіх зямель і прызнаць незалежнасьць Украіны.

Дэклярацыя

Беларускай Соцыяль-Дэмократычнай Партыі

з *поваду выбарау*.

Польская Улада, якая прыйшла у наш край усьлед за польскім войскам, вызваліушым яго ад маскоускага панаваньня, хоча гэты чын войска польскага выкарыстаць у інтарэсах польскай буржуазіі. Робяцца надзвычайные заходы, каб дарогай урадовай і пауурадовай агітацыі і іншых способау далучыць землі Беларускай Народнай Рэспублікі да Польшчы, каб абярнуць іх у польскую каленію. Як спосаб, дапамагаючы гэтай анэксіі, прыйшоушая да нас улада уважае выбары і да мясцовых органау і да цэнтральных (плебісцыт); выбары, робленые яе ураднікамі, выбары „па найдэмократычнейшым прынцыпам", але на практыцы нічога супольнага з дэмократызмам ня маючые. У варунках пауваенных, пануючых цяпер на Беларусі, не магчыма ні вольная агітацыя, ні вольная падача галасоу. Але і паміма гэтага, уся гэтая выбарная палітыка паказвае, што дэмократычные прынцыпы выбарау будуць толькі заслонаю, прыкрываючай падзел беларускай зямлі проці волі аграмаднай большасьці яе грамадзян. Незалежна ад таго, ці удасца гэты плян ці дасьць рэзультаты саусім нес-падзеваны для яго тварцоу,—усе сьвядомые сілы грамадзянства павінны аднесьціся да яго няпрыхільна. Здаволіць інтарэсы масау люднасьці Беларусі могуць толькі выбары, абвешчаные і праведзеные імем ураду мясцовага, ураду Беларускай Народнай Рэспублікі.

Ня хочучы прыймаць нават пабочнага удзелу у акце новай вялікай крыуды для Беларускага Народу, ня хочучы чуць ад грамадзянства дакорау, што прадстаунікі працоуных беларускіх масау згодзіліся на учасьце у выбарах, маючых мэтаю разьдзел Беларусі, Беларуская Соцыяль-Дэмократычная Партыя кліча усіх сваіх сяброу і прыхільнікау устрымацца ад усялякага учасьця у выбарах д. Мястовай Рады м. Менску.

14 лістапада 1919 г. Менск.

З газэт.

Кепскі пачатак.

Тыднeвік „Ziemia Wilekska", з політычным дэвізам: „свой да свайго", апісываючы у стацьці „З абьезду па Лідзкім павеце", як там польскіе ксяндзы і паны „шчыра" працуюць над польскай справай,—падае паміж іншым такое здарэньне.

„У Навадворскай воласьці Лідзк. пав.), былі выбары у валасн ю (гмінную) раду. Выбаршчыкі былі загітованы, каб нікога з паноу, хоць вельмі „парадачных", у раду не дапусьціць. Аднак выбарны Камітэт выбрау некалькі добрых і працавітых паноу выкідаючы крыкуноу і бунтаушчыкоу, Дзянкевіча, Шчуку і Попку. Тые сваім крыкам, што паны хочуць ім накінуць паншчыну, выклікалі завіруху: у часе якой пабіта войта, п- Грабіцкага, а такжа абразілі адміністрацыйныхураднікау".

Што пабіліся мужыкі з панамі—гэта рэч простая і будзённая, аб якой ня варта было-б і гаварыць. Але у гэтай бойцы есьць другая старана, прыпамінаючая нам добрые царскіе часы. Рэч у тым: як піша гэты-ж тыднeвік „свой да свайго", у гэтай Навадворскай воласьці есьць „не малы процэнт праваслауных, каторые згубна уплываюць на псыхольогію каталіцкага люду". Значыцца, ня толькі біліся мужыкі з панамі, але кажучы другімі славамі, з беларусамі каталікамі. Вось яно што!

У сваім часе ксяндзы і папы цкавалі беларусау каталікоу на праваслауных, а праваслауных на каталікоу, і тые цэлые бітвы устраівалі за хрысьціянскіе крыжы, як гэта было, напр., у Рубяжэвічах (Менск. губ.). Цяпер гэта робіцца з благаславеньня „Стражы крэсовай", якая такім чынам злучае беларусь з Польшчай. У рэзультаце такіх злучын каб з часам не запелі беларусы і каталікі, і праваслауные: „разлука, ты, разлука"!

Політычные весткі.

Фінляндыя дапамагае Юдэнічу.

Фінляндзкая дзяржава рыхтуе дапамогу Юдэнічу. Корпус войска ужо ідзець да граніцы. Нацыянальны сход выказауся за вайну з бальшавіцкай Расіей.

Бльокада проці Калчака і Юдэніча.

„Роста" пашырае вестку, што ангельскіе рабочые пастанавілі не выпускаць ніводнага параходу, назначанага для Калчака і Юдэніча. Таксама амэрыканскіе рабочые не выпускаюць параходау для Сыбіры.

Агітацыя амэрыканскіх радыкальных сфэр.

З Вашынгтона паведамляюць, што радыкальные сфэры пачалі вясьці агітацыю аб высылцы з Амэрыкі усіх некарэнных жыхароу. Гэта зачапіла бы сотні тысяч краеу.

Бльокада Расіі.

Як паведамляе „Бэрлінэр Тагэблят", на пропазыцыю аб учасьці у бльокадзе савецкай Расіі, большая часьць нэйтральных дзяржау устрымалася з адказам, або адказала у духу ноты нямецкага ураду.

У Польшчы.

Выступленьне Падэрэускага у польскім Сойму.

Прамьер-міністар Польшчы Падэрэускі выступіу у апошнім пасяджэньні польскага сойму з вялікай праграмнай прамовай, у каторай зьвярнуу шмат увагі на пытаньні заграпічнай і унутранай палітыкі.

На пытаньню аб уходняй Галічыне Падэрэускі заявіу, што няма Польшчы без Львова. Ні ен, ні Дмоускі не падпішуць трактату, каторы бы увеу у Галічыне плебісцыт. Русінам абецана аутономія.

Аб адносінах з Украінай Падэрэускі заявіу, што яны пакуль не выясьнены: Польшча зрабіла з Украінай перамірье. Урад Петлюры зьмагаецца з бальшавікамі і прадстауляе сабою народную уладу.

Адносіны Польшчы да Літвы не выясьнены. Польшча любіць сваю сястру Літву, але пакуль там нявыясьнена становішча і урад ня мае уплыву на армію—адносіны Польшчы ня могуць зьмяніцца.

З савецкай Расіей барацьба пойдзе далей, Расію дэмократычную, якая будзе прынята у лігу народау, Польшча спаткае з радасьцю.

Гаворучы аб унутраным становішчу, Падэрэускі сказау, што політыка ураду можа быць ахарактэрызавана славамі: не рэакцыя, не рэвалюцыя.

Гандлевые умовы з Дэнікіным.

„Пшэг. Варшаускі" паведамляюць, што польская гаспадарчая камісыя, якая ужо дауно адбыла у паудневую Расію, каб весьці гаспадарчые умовы з дзяржавай Дэнікіна, нарэшці падпісала там гандлевы кантракт.

Новая польская валюта.

Компэтэнтные кругі запэуняюць, што пасьля новага году маркі будуць зьменены на польскіе злоты.

Камісыя для ваенна-палонных.

Як паведамляюць, затрымана паездка камісыі для ваенна-палонных у концэнтрацыйные лагеры дзеля абследаваньня становішча палонных з тэй прычыны, што паступіла пропазыцыя, каб у камісыі прыймалі удзел так сама жыды і украінцы. Жыды і украінцы маюць быць толькі экспертамі.

Мірные пропазыцыі савецкай Расіі дзяржавам Антанты.

Пропазыцыі прывез у Льондан палк. Мэльон, член ангельскай ніжняя палаты. „Dail Hyerold" друкуе тэкст пропазыцыі, подлуг якіх мае быць перамірае на 14 дзен:

1) Істнуючые урады астаюцца у цяперашніх межах у тым выпадку, калі конфэрэнцыя ня зробіць другіх пастановау, і калі народ не пажадае зьмен.

2) Зьняць бльокаду і аднавіць гандлевые зносіны з савецкай Расіей.

3) Савецкая Расія мае права вольнага транспарту і карыстаньня усімі портамі б. Расіі.

4) Грамадзяне савецкай Расіі, пражываючые у дзяржавах коаліцыі, калі яны не умешываюцца у унутранай політыцы, маюць права перасяленьня.

5) Амністыя усім ваенна-палонным розных расійскіх урадау і усім салдатам, якіе ваявалі з якім-кольвек урадом.

6) Усе чужые ваенные высылаюцца з Расіі. Адначасьне усе расійскіе урады зьменьшаюць збройную сілу.

7) Усе расійскіе урады прымаюць на сябе абавязкі бышай Расіі у адносінах да другіх дзяржавау: да паасобна чужых грамадзян.

8) Савецкі урад падтрымлівае свае пропазыцыі толькі у тым выпадку, калі адтрымае на іх адказ да 15 г. м.

„Chicago Hribune" **паведамляе што ангельская ніжняя палата маніцца на будучым тыдні заняцца вышэй памянёнымі пропазыцыямі перамірыя.**

Забытая карчма.

Павыбіты вокны, сарвана страха,
Паулазілі у гліну вуглы;
Абдымлены комін тарчыць, як вяха,
Як здань вызірае з імглы.

Стаіць, як абскубаны зьверам шкялет,
Забытая сьветам карчма;
Начвіцы пяюць ей магільны прывет,
Галубіць пракляцьцямі цьма.

Разьбітая напал калісь пяруном,
Асіна уздыхае над ей,
Калыша, матае кастыльным гальлем,
Шыпіць, уздыхае зьмяей.

Як вісельнік, зьвісла галіна адна,
Бы цэпам, калоце у камель,
І сьведчыць, што некалі, вельмі здауна,
На гэтай галіне...
Як шмель,
Шумела, гудзела карчма усю ноч,
Музыка рвау струны і смык;
Бяда і нуда адыходзілі проч,
Рашау гаспадарку мужык.
Вось поунач... Звон чарак... Сьмех, крыкі, кляцьба.
Ня сьцяміш, дзе свой, дзе чужы...
Гах!—цьвякнуу тапор... Міг, зьнямела гульба...
Ляжыць труп, як крыж на мяжы...
Мерцьвяк!!!,—загудзеу разбуялы народ
І рынуу з сьвятліцы пад тын...
— Дзе убіуца?! На горкай асіне, бы кнот,
Хістаууся нябошчыкау сын...
Мінула гулянка... Замерло жыцьце...
Канае карчма у журбе;
Навокала блудзе здавьне, страхацьце,
На вічэлінах вецер скрабе.

І толькі у поунач, адзін раз у год,
Карчма ажывае на міг:
Музыка іграе, гамоніць народ,
Кружыць за кяліхам кяліх.

І у саму гульню, наганяючы жах,
Зьяуляюцца госьці туды:
Стары—з тапаром у кастлявых грудзях,
На шыі з пятлей—малады...

Янка Купала.

Смаленск, 13-XI—18 г.

Расказы сэмінарыста.

I.

У дарогу.

Кароткая летняя ночка падходзіла к канцу. Людзі, натаміушыся за дзень, аддыхалі ад працы. Надыходзіла нядзелька. Гаспадарэ не сьпяшаліся заранньне уставаць да работы. У сьвяты дзень можна сапачыць лішнюю гадзінку. Пачынало разьвідняцца, а у весцы ячшэ усе ціха. Ня чутно было знаемага рыпаньня жураулеу у у калодзежах. Па вуліцы ня ехау гаспадар, панукаючы свайго коніка.

Усе сапачывалі, а мне ня спалося. Думкі палятухі апанавалі мяне... Вот і матка устала; падпаліла у печы. Бацька ужо дауно на дварэ шворыцца. Пара і мне уставаць.

Смутна асьвячала хату маленькая лямпачка. У печы шугау агонь. Матка пякла аладкі. Бацька пахаджау то з хаты, то у хату: ен прыбірау воз, карміу коніка—у дарогу зьбірауся. Сястра Галена жалязкам прасавала бялізну.

Усе былі заняты працаю. Толькі я ня мог знайці сабе работы. Ды якая ужо работа перад дарогай? Я—госьць у хаце. У гэты дзень мне трэба было ехаць на экзамены у настауніцкую сэмінарыю. Гэта дзеле мяне і усталі раней. Дзеле мяне гэта усе клапоцяцца.

Спацыруючы па хаце, мысьленна падводзіу я парадак тым знаньням, якіе дабыу у школе і што усьпеу даць за лето мой вучыцель. Усе, аб чым гаварылі у школе, што сам чытау у кнігах-падручніках, неяк няясна путалася у галаве. То я баяуся, што ведаю саусім мала, то цешыуся, што даволі з мяне, калі пачынау глыбей задумывацца і прыпамінаць тое, чаго, здавалося, добра ня ведау.

Маці, спрауна наліваючы цесто на скавароды, ласкава гаварыла мне:

— Садзіся, Алеська, памаж аладачку, бо там мо, ці прыдзецца калі пакаштаваць.

Гарачые аладкі, памазанные маслам, ці здорам, я надта густавау і, на словы мацеры нічога ня кажучы, прысеу за стол, узяу масла з лыжкі і пачау шчыра шмараваць па аладцы. Пачуушы, што хтось ужо распрауляецца з драчонікамі, малые дзеці заварушыліся на пасьцелі і пачалі адзявацца у чысьценькіе кашулькі, прыгатаваные Галенаю.

Маці, стоячы каля печы з чапялею у руках, навучала мяне, як павінен жыць з чужымі, як абходзіцца з начальствам.

— Ты-ж, сынок, глядзі—добра вучыся. Ня траць часу у гулях, а часьцей бярыся за кнігу. Будзь паслушны: у чужых—ня дома. Уважай настаунікау сваіх; не прапускай дарма лішняй капейкі, бо у нас іх лішніх няма; не забывайся аб дому: ты нас пакідаеш адных, памагаць ня будзе каму,—дык хоць старайся, каб наша праца і затраты не прапалі дарма.

Я часта чуу гэту навуку мацеры. Але сягоньня яна больш азначала, як калі. Шчырые

Мова і літэратура.

Прыгожая літэратура займаецца навукаю мовы, гісторыі, поэзіі, краснамоуства і мастацтва. Прыгожая літэратура павінна быць сьцісла народнай (нацыянальнай). Яна зьяуляецца як-бы маткаю у хатнім выхаваньні. Зазначаные навукі, каторымі займаецца літэратура, узятые разам, даюць поуны абраз народнай асьветы і так паміж сабою зьвязаны, што адна аднэй дадаюць жыцьця і сьвету. Падставаю для гэтых навук есьць мова. Што становіць плоднасьць і культура зямлі для краю, тым зьяуляецца мова для маральнага і культурнага быту народу. Як найбяднейшы грунт можа праз працу і паляпшэньне даваць найлепшые плены, так найлепшая глеба зарастае хвашчом і асотам, калі працавітая рука ня прыдзе ей па падпамогу.

Першае мы бачым у мове францускай, другое у шмат якіх дыялектах (мовах) славянскіх. Мова француская, ня гледзячы на сваю убогасьць, дайшла да найвышэйшага росквіту, а мовы славянскіе, хоць і шмат багатшые, яшчэ й дапалавіны не развінуліся.

Мова адражняе і робіць сталымі і дарослымі народы. Толькі гэты грунт, грунт народнай мовы, дае цьвітучые народу плены. Як гаворка вазвышае чалавека над чалавекам, так росквіт мовы вазвышае людзей над людзьмі, народ над народам.

Той народ, каторы дажыуся да шчасьця пераховываць у сваей мове ня толькі памяць вякоу, але й людскіе дамыслы й дасьледы,—той народ пачувае сябе народам, *і будзе змагацца за мову сваю, як і за зямлю.* У складзе, аздобах, у моцы і сьпеунасьці мовы пазнаюцца важнейшые рысы, або адзнакі, думаньня і пачуцьцяу народу.

Толькі адна поэзія пераховывае найдаунейшую памяць народу, узмацняе і уквятчае яе, а поэзія выражаецца мовай. Народ, каторы абладае даунейшымі народнымі успамінамі, каторые найчасьцей губяцца у цемных вякох яго гісторыі,—мад найдаражэйшую і найпрыгажэйшую спадшчыну. Чым далейшую сваю прамінуласьць народ памятае, чым жывей выабражае ен свае старажытные часы, тым шляхетнейшым ен сябе пачувае. Вот чаму людзям так дорагі і мілы гістарычные традыцыі свайго народу, і толькі някультурные людзі не шануюць свае гісторыі або прошлага жыцьця свайго народу.

Нічым народ мацней і пауней ня утрымае свае памяці і мовы, як праз поэзію, праз прыгожае пісьменство, а гэта, у сваю чаргу, вырастае на грунце народнай мовы.

Такімі слаунымі думкамі дзяліуся у сьой час з студэнтамі віленскага унівэрсытэту профэсар і пісьменьнік Брадзінскі (Pisma Brodzinskiego, III).

Падау Я. Ксяневіч.

Францішак Скарына.

I.

Ой, над Полацкам княжацкім слауным, там, дзе вежы, званіцы і цэркві,—над лясамі, над рэчкай Дзьвіною узыйшло ярка магутнае сонцо, засьвяціло народу праменьнем дауно ужо чатыры сталецьцяу. Паспалітаму люду на радасьць наш вучоны Скарына Францішак пераліу тастамэнт старадауні у нашу родную, любую мову; браму к праудзе адкрыу ен народу і Сыон паказау хлебаробу, што жыцьцем сялянскім падобны да сівых часоу Бэтлеему.

Белым голубам слава насілась. Галубіные песьні сьпяваліся над лясамі, лугамі усюды і па местах, сялянскіх гаcподах нашай маці—Беларусі аб яе верным сыне, дастойным, умудроным у навуках вялікіх.

Векавечыу ен родную мову на скрыжалях пракорау усходніх, дзе вяселкамі словы лунаді да самага Бога у надхмарнасьць. Гэтым вечнасьць здабыу наш Скарына для сябе на зямлі беларускай.

II.

Прышлі людзі з далекай паунчы. Прышлі людзі з усходу, заходу. Скваппым вокам глядзелі на кнігу, на творчасьць Францішкі Скарыны. Ой, шмат хто з славянскіх народау прысвоіць жадау ту скарбніцу.

Палажылі дужэйшые людзі наш скарб у жалезную скрыню, над сяма зачынілі замкамі і абставілі каменым мурам. Усе спалохаліcь роднага брата, што іх перарос ен асьветай.

I забралі народ у няволю—яго дух яны думалі зьнішчыць. Вось мінулі чатыры сталецьцяу—званы бомкалі у Полацку слауным; будаваліся новые вежы. I Дзьвіна аднэй мерай бурліла і лясэ адным гудам шумелі, і народ наш сьпявау свае песьні на полі свайм на дзядоускім, на мове, на роднай, даунейшай... I ня зьнішчылі ворагі нашы абліча слабейшага брата.

Вось жыве наш рагай беларус. Ен на сонцо, на сьвет пазірае гаспадарчым, ня спуджаным вокам, як той сокал у зары паднябеснай. Ен да новага жыцьця кіруе, уласнае шчасьце будуе.

III.

Ня струхлеу і пергамэнт Скарыны у вільготнай у скрыне жалезнай. Як прадвесьці у вясновую пору, кожна слово сьвятое квятнеесь. I ня дзіво, бо любасьць кавала гэту вялікую, шчырую працу.

Наш доктар і маг добра ведау, што, як рыбам вадзіца, як зверу цень пушчы, як сокалу узьвышка —гэтак біблія люду патрэбна на мове бацькоу зразумелай.

А на памятку роднаму люду Скарына аставіу партрэт свой, напісаны уласнай рукою.

Ен сядзіць у сваім габінэце і задумна у пергамэнце старым гусіным пяром нешта піша. У адзеяньні магістра навук, на галаве—дауні бэрэт. Перад ім—уласны гэрб: месяц-сонца. На баках так-жа гэрбы красуюць мэцэнатау-пратэктарау. А справа, вышэй: астралябія, кнігі фаліянты, пясочны гадзіннік. Над кальонамі зьверху—вянок ад дубовага лісьця. А зьнізу, у кутох есьць ліхтар з мэталевай люстэркай, муха, і жбан і кошык пляцены—работа сялянак з-пад Полацку. Проч таго, усюль містычные знакі, бо усемлях чужых ен здабыу усе навукі тагдышняга часу.

Дай Бог кожнаму гэтак вучыцца на карысьць свайго края!

Ясакар.

Менск—1919 г.

Не рабі другому, што табе ня міла.

Ляня, Юзя, Ядзя, Леля і іншые дзяучаты выходзяць з вучылішча на Падгорнай вуліцы і жыва, галасна гавораць аб нечым, што іх вельмі цікавіць.

Не сьпяшаючыся, пайшоу я за імі і вось што пачуу:

Л. Wiesz, przełożona wybrała nas do sprawdzania narodowości miasta Minska.

Ю. I mnie też, ale doprawdy nie wiem; jak się mam zabrać do tej roboty.

Я. Jakto, nie wiesz, ja ci powiem. Przełożona nauczała nas w ten sposób „Panienki będą zachodziły do każdego mieszkania, nie omijając podhaszy i suteren, pytały jakiej kto jest narodowości i notowały sobie w kajecie. Gdyby ktoś nie wiedział do jakiej się ma zapisać narodowości i zapytał was o to, powiecie oczywiście, że do polskiej, bo mieszka tutaj!?“.

Тут падбегла яшчэ некалькі дзяучатак. Гутарка перайшла на вечарніцы,—ня цікавая для мяне старога. Я пайшоу сваею дарогай, але з некаю востраю больлю у сэрцы і з цяжкаю думаю у душы.

Няужо-ж „пані пшэложона“ так хутка забылася аб усіх тых крыудах, каторые цярпелі яе бацькі і яна сама, калі маскоуская нагайка прыказвала быць „русскім і праваслауным“ без адгаворак? Няужо-ж маскоуская няволя так апаганіла яе душу, што цяпер, калі узышло для яе сонцо, то яна пачынае рабіць на маскоуссі спосаб з беларусау палякоу? Мала таго, яна сьпяшае упэуніць маладзенькую душу, што—„хто тут жыве, той паляк.“

Ой, „пані пшэложона“—факт з факту выплывае і мсьціца за усе несправядлівае і штучнае. Глядзеце, каб некалі вашае-ж роднае дзіця не праклінало вас за вашую работу. Я тут бачу злую волю, бо каб „пані пшэложона“ ня ведала, што яна жыве на Беларусі і што тут жывуць Беларусы, то ня была-б яна нават замяняючай загадчыцу школы.

Яд. Л.

Менскае жыцьцё.

Організацыя падмогі. Прыбыу з Варшавы у Менск член амэрыканскай місыі па дапамозе пацярпеушым жыдом у Польшчы, д-р Камароускі, дзеля абсьледаваньня становішча жыдоу, каб можна было-б і тут з'організаваць падмогу.

У Кракау выехала камісыя па разбору справу асоб, інтэрнаваных у концэтрацыйных лагэрах каля Кракова, Перамышля, у Познані і інш. месцах, у складзе п.п. Провевіча, Вімбара і Радзіна.

Гэнэральны камісар усходніх зямель, п. Асмалоускі пайшоу на сустрэч камісыі. Па яго ініцыятыве

словы моцна укладваліся у памяці, разьмякчалі сэрцо. Мне проста плакаць хацелося.

— Дарма маці баіцца,—думау я.—Ці-ж я еду дзеле таго, каб ня вучыцца а дурэць!? Падурэць можна і у весцы. А грошы нашто дарма траціць? Пэуна-ж цукерак ды пернікау купляць ня буду. I памагаць бацьком буду, калі будзе змога. А як кончу вучэньне, дык тагды... Але што тут казаць? Ці-ж я буду кепска рабіць дзеле сваіх бацькоу?

— Як будзеш настаунікам, дык хоць мяне возьмеш з сабою, паняй пабуду,—жартуючы казала Галена.

Злосьць пашыбла мяне. Я сярдзіта адказау.

— Вельмі ужо ты скора захацела панаваць. Можа яшчэ экзамена ня здам ды назад вярнуся.

— Ты усе роуна, як той цыганчук, што зьбіраус я езьдзіць на жарэбчыку тагды, калі яго на сьвеце ня было,—пажартавау бацька.

Галена сьціхла, бо разумела, што мне не падабалося, калі ужо пачыналі гаварыць аб тым, як буду жыць у сэмінарыі, альбо—як настаунікам буду, а яшчэ невядома, ці здам экзамен.

Тым часам матка прыгатавала сьнеданьне.

— Ну, годзі вам жартаваць,—казала яна: ідзеце сьнедайце ды едзьце, бо спозьніцеся.

Мы з бацькам паселі за стол, памачалі аладкамі верашчакі, закусілі кіслым малаком,—і сьнеданьне гатова.

Важна перахрысьціушыся, бацька вылез з за стала і пашоу запрагаць каня. Галена клала на воз усе мае хатункі: дзьве пары бялізны, дзядзькі пакойніка крамны пільчак ды клунак з хлебам.

Усе гатова. Пачалі усаджвацца на возе. На двор павыходзілі усе праводзіць мяне.

Галена падмошчвала у палукашак саломы, каб мякчэй было сядзець. Матка з ганку глядзела на нас і перасьцерагала, каб чаго не забыліся. Відаць, ня толькі мне,—усім гэта часіна была вельмі важная. Нават малы Піліп перастау жаваць аладку і глядзеу на усіх задуменнымі вачыма. А Лыска бегау навокала воза, віляу хвастом і радасна скоглiу.

Клопаты і увага сямьі так разьмякчылі мяне, што я насілу выгаварыу:

— Бывайце здаровы!

— Едзь здароу, сынку! Няхай Бог дасьць шчасьлівую часіну,—адказала матка.

Бацька таркануу лейцамі. Конік памаленьку патрухауся.

— От і той час, якога я доуга чакау. Заутра заеду у горад, а там і экзамены пачнуцца,—нібы сказау я сам сабе.

Яшчэ, як быу я малы, часта, седзячы на лауцы у школе, думау аб тым, як добра было-б, каб я быу гэтакі, як наш настаунік. Вучэньне у школе выклікало большую ахвоту да навукі. Настаунік быу добры. Часта чытау нам добрые кнігі, гаварыу, як жывуць людзі у розных краех, што цяпер на сьвеце робіцца. Як і у другіх хлопцау, у мяне зьявілася ахвота да навукі. Пачау я прасіцца у бацькоу, каб пусьцілі вучыцца далей. Настаунік угаварвау бацькоу ня чыніць перашкоды, бо: „Алесь добра вучыцца і будзе добрым чалавекам,“ казау ен. Бацьке згадзіліся, і той-жа настаунік стау вучыць мяне улетку,—падгатоуваць да экзаменау у настауніцкую сэмінарыю, тую школу, куды мне вельмі хацелося. Скора прайшло лето. За гэты час я падгатавауся, і вось еxау, каб папрабаваць свае сілы.

Вусьцішна у полі. Нічога мяне ня цікавіло, бо галава забіта была думкамі. Думкі аб экзаменах не давалі спакою. Неяк і весела і страшна было. Весела затым, што вось такі споунілося жаданьне: еду на экзамены; хоць яшчэ невядома, як удасца. А гэта самае і страшыло. Баяуся я і таго мамэнту, калі паклічуць адказваць на пытаньні экзаменатара. „Там будуць настаунікі страшные, сур'езные; у гузіках, з барадамі, з тоустымі жыватамі. Буркне пад нос колькі слоу і чакае адказу, а сам маучыць. Усе яны будуць старацца, каб зьбіць вучня з толку ды адправіць дадому.“ Гэтак думалося мне. Ня дай, Божа, ня удасца—прапалі усе надзеі. Ды мала таго, скажуць: „Вучыуся, вучыуся, а як прышлося да дзела, дык нічога і ня ведае“...

Паднялося соунейко. Раніца была ціхая, ясная. Перад вачыма адкрылося поле, пакрытае збажыною. Крывая дарожка перарэзвала вузкіе загоны. Конік памаленьку трухауся. Цялежка выкацілася на шырокую дарогу, як голы шнур пасярод поля. Паказалася кудзерка дзярэуцау і некалькі будынін. А далей відаць дым; пачуліся гудкі, тоустые і тонкіе, працяжные і дробные.

— Вот і станцыя,—сказау бацька і хутчэй пагнау каня.

Купіушы білет, я залез у глухі куток, бо ня любіу таукатні на станцыях. Людзям, здавалося, няма чаго рабіць, дык яны снуюць з дзьвярэй у дзьверы і таукуць адзін аднаму пад баке.

Цягнік, на якім трэба было ехаць, неузабаукі зьявіуся. Бацька разьвітауся са мною і паехау дадому.

Адзін, затое з кучаю думак у галаве, паехау я на экзамены, як на страшны суд.

(*Працяг будзе.*)

Антось Галіна.

камісыі дадзены шырокіе поунамоцтвы і можна спадзевацца, што у хуткім часе пачнецца масавое вызваленьне інтэрнаваных асоб.

„Плебісцыт“. Як нам паведамляюць, так званая камісыя па апрацаваньні конституцыі пры польскім сойму, пры удзеле гэнэральнага камісара „усходніх зямель“ п. Асмалоускага, прадстаунікау „народных рад“ Горадзеншчыны, Віленшчыны і Новагрудчыны, „Народных рад беларускіх зямель, і „Польскага выканаучага камітэту у Расіі“, разглядала пытаньне аб выбарах у асобае прадстауніцтво, якое займецца рашэньнем пытаньня аб долі „усходніх зямель“. Камісыя пастанавіла, *што рашэньне па такому пытаньню можа быць прынято толькі у форме рэзалюцыі.*

Організацыя студэнтау. Першы сход студэнтау-беларусау адбыуся 14 лістапада. Заснована беларуская Студэнцная організацыя—„Беларускі Студэнцкі Саюз“. Разгледжан і прынят статут. Выбрано часовае прауленьне для легалізацыі саюзу.

На почце і тэлеграфе з кожным днем праца пашыраецца. Да гэтага часу ужо адноулена тэлеграфная зьвязь Менску са Слуцкам, Ігуменам і Койдановам. Гэтымі днямі пачнецца прыем прыватных тэлеграм.

З розных месц Польшчы у Менск прыходзіць шмат тэлеграмау, але з Менску пакуль што не адпрауляюцца.

У хуткім часе маюць так-сама організаваць правільную адпрауку і дастауку пасылак.

На біржы апошнімі днямі пачалося ажыуленьне з прычын заграцічнай валюты, якая паявілася тут. Цэны на яе вельмі высокіе. За даляр плацяць 35—40 марак, за франк—8—9 марак. Троху падаражэлі польскіе маркі, 100 „царскіх“ рублеу—110-113 марак. Затое велмі палі „думкі“. Яшчэ тры дні таму назад за 1000 руб. плацілі 410-415 марак, цяпер плацяць толькі 380-385 марак. Падзеньне „думак“ на біржы тлумачыцца падзеньнем Юдэніча. „керанкі“ і „савецкіе“ па ранейшаму 10—11 кап. за рубель.

Сахарын учора і трэцьцяга дня падаражэу ад 1050 р. за кіло да 1350 р. Як кажуць, сахарын у агрмадным ліку скупліваецца спэкулянтамі для вывоза у Расію.

Падмога правінцыі. У хуткім часе адбудзецца у Вільні конфэрэнцыя прадстаунікоу районых камітэтау падмогі пацярпеушым ад вайны жыдом усей Беларусі дзеля апрацаваньня пляну дзеяльнасьці у кірунку падмогі пацярпеушай правінцыі нашага краю. Плян працы ужо намечаны і абхоплівае сацыяльна-эконамічные і культурные дзеі.

Цяпер абгаварываецца з беларускімі коопэратывамі справа аб загатоуцы у вялікім ліку ботау для правінцыі.

Польская урадовая каса па разным грашавым опэрацыям афіцыяльна адчыняецца 20-га лістапада.

Разам з гэтым можна чакаць спыненьня грашовай спэкуляцыі.

Прауленьне беларускай чыгункі, якая пераехала з Бярэсьце, пачало у Менску сваю актыуную працу ад учарашняго дня, 15-га лістапада.

З арэштоваваных у саюзе цэнтр. рабоч. коопэратывау да гэтага часу ня вызвалены 12 чалавек. З іх некаторые пераведзены у турму.

Ад „рускага“ камітэту адышоу мясцовы камітэт злучанай радыкальна-дэмократычнай рускай партыі.

Ад злучанай радыкальнай дэмократычнай группы у сьпісак кандыдатау, пададзены галоуному камітэту па выбарах, першымі уходзяць Метлін, Самойло, Каторнік, Шырокау і інш. (усяго 17 асоб).

Саюз польскіх коопэратывау уладжываецца у хуткім часе.

На чале справы стане землялаласьнік Рытвінскі, катораму на гэта адпускаецца 2,000,000 рублеу авансам.

У Цэнтрабелсаюзе 4 тыдні, як не адтрымоуваецца ні воднаго пуду солі з выпісаных 20-ці вагонау.

Дзеля гэтага няма тавараабмена з вескай.

Кіслая капуста 4,000 пуд. прыгатовіу цэнтр. саюз рабочых коопэратывау дзеле раздачы паміж сваімі 12-ю крамамі.

Прачкарня цэнтр саюзу рабочых коопэратывау (па Замковай вул.) павялічывае сваю працу. Прыем заказау і не ад пайшчыкау па тойжа самай цане.

Концэртнае турнэ беларускага хору Тэраускага мае зноу адбыцца у Слуцку у хуткім часе.

Ліст у рэдакцыю.

Шаноуны пане Рэдактару!

Вельмі прашу Вас, пане Рэдактар, надрукаваць у бліжайшым нумэры Вашае паважанае газэты вось што:

Нейкі пан Іваноускі (музыка, школа музыкальная на рагу Скобелеускай і Падгорнай) пазваляе сабе рассеіваць весткі, што Вацлау Іваноускі, сын Леонарда, быу камісарам у бальшавікоу.

Вось, пратэстуючы проціу гэткай брэхні, адзначаю, што муж мой, Вацлау Іваноускі, сын земяніна з Лідскага павету, доктар тэхнічных навук, працавау у бальшавікоу у Аддзеле Прасьветы усэкцыі выдавецкай, у Вучыцяльскім Інстытуце як прафэсар, камісарам жа ніколі ня быу, вядомы ен тут у шырэйшых кругах грамадзянства і ніяк не зразумею мэты пана Х. Іваноускага кіданьня падобных нягодных абвіненьняу на чалавека, які бараніцца ня можа, бо дагэтуль сядзіць у бальшавіцкім вастрозе у Смаленску.

Ядв. Іваноуская.

14 лістапада 1919

Менск Беларускі.

Рэдактар-выдавец

Ядв. ЛУЦЭВІЧ.

Друкарня Інвалідау, Менск.